

Aleg. 205

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego z przedłożenia Wydziału krajowego o popie-
raniu kultury krajowej na polu budowli wodnych.

Wysoki Sejmie!

Przydzielone uchwałami Wysokiego Sejmu z d. 28. grudnia 1898 i 4. marca r. b. Komisji gospodarstwa krajowego przedłożenia melioracyjne Wydziału krajowego przedstawiają dokładny obraz akcyi kraju koło regulacyi wód i ulepszeń rolnych, które wobec nierozwiniętego u nas przemysłu mają pierwszorzędne dla kraju znaczenie.

Akcyja ta, podjęta przez Wydział krajowy, a po części przez Administracyę państwa, prowadzona w szerszych rozmiarach dopiero od r. 1885 po wejściu w życie państwowej ustawy melioracyjnej z dnia 30. czerwca 1884 skoncentrowaną została na razie w trzech częściach kraju, mianowicie: na Powiślu, gdzie wylewy Wisły i jej karpackich dopływów niszczyły nie tylko plony, lecz zagrażały całym osadom, — w dorzeczu Bugu i Styru, gdzie chodzi o odwodnienie rozległych bagien w północno-wschodniej części kraju, oraz w dorzeczu średniego i górnego biegu Dniestru tak dla ochrony od wylewów, jako też dla osuszenia i użyźnienia znanych bagien nad-dniestrzańskich. Obok tego z woli Wysokiego Sejmu popiera Wydział krajowy drobne melioracye w całym kraju, udziela właścicielom gruntów bezpłatnej pomocy technicznej i subwencyonuje drenowania i osuszenia gruntów włoczańskich, a c. k. Rząd rozpoczął systematyczną pracę koło regulacyi rzek karpackich na skutek kilkakrotnych rezolucyj ponawianych przez Wysoki Sejm od pamiętnej powodzi w r. 1884, tudzież programowej uchwały Sejmu z dnia 13. lutego 1894.

Wydatki na tę gałąź kultury krajowej wzrosły wprawdzie do sum poważnych, bo wynosiły w roku 1897: 581.875 zł. w. a., uchwalone były na rok 1898 w sumie 519.154 zł. w. a., a na rok 1899 preliminowane są na 580.827 zł. w. a., ale też i rezultat robót dotychczas ukończonych lub w toku wykonania zostających jest dość obszerny. I tak wedle przedkładanych przez Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi sprawozdań wykonano dotychczas:

obwałowanie Wisły i Sanu w powiecie Tarnobrzeskim, regulacyę Łęgu, Trześniówki i Starego Brnia, tudzież obwałowanie Białej i prawego brzegu Dunajca w dorzeczu Wisły; regulacyę górnej sekcyi Gniłej Lipy i Złotej Lipy w dorzeczu Dniestru, czem ochroniono od zalewów i umożliwiono odwodnienie 136.176 morgów z natury bardzo urodzajnych gruntów aluwialnych; dalej wykonano osuszenie bagien Niskich i Rudnickich, regulacyę odpływu wód kanałami Chorzelowskimi (w dorzeczu Wisły), regulacyę potoku Dumnego i Przegnojówki (w dorzeczu Bugu), tudzież osuszenie bagien Oleskich i Stojanowskich (w dorzeczu Styru), czem osuszono 41.256 morgów zabagnionych gruntów aluwialnych lub nieużytków torfowych.

W stadyum wykonania, a po części bliskiem ukończenia są: regulacya Krzemienicy i Babulówki z dopływami, regulacya Nowego Brnia, Kisieliny, górnego Wisłoka i Pielnicy; obwałowanie lewego brzegu Dunajca, tudzież prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami, które to roboty zabezpieczają

od wylewów 94.666 morgów gruntów; również osuszenie 5.490 morgów gruntów w powiatach Łańcuckim i Jarosławskim między Mleczką, Wisłokiem i Sanem.

Dalej rozpoczęto: obwałowanie Wisły i Wisłoki w powiecie Mieleckim, regulację Bugu i środkowej sekcji Gniłej Lipy dla ochrony od powodzi i odwodnienia 81.061 morgów gruntów, a niebawem będą rozpoczęte na podstawie projektów przez Wysoki Sejm uchwalonych, a przez Ministerstwo rolnictwa aprobowanych, roboty koło regulacji górnego Dniestru i obwałowania lewego brzegu Wisły w powiecie Krakowskim dla ochrony od wylewów i odwodnienia 56.673 morgów gruntów.

Ogółem więc przez wykonane dotychczas roboty zabezpieczono przed powodzią i osuszono 177.432 morgów gruntów, w najbliższych latach zabezpieczy się od wylewów i odwodni dalszych 181.217 morgów, a w roku bieżącym podejmiemy się roboty w tym kierunku dla obszaru 56.673 morgów, pomijając już zabudowania potoków górskich, ukończone w dorzeczu Stryja, tudzież na potokach Michałów i Niszczówka, a w toku wykonania znajdujące się w dorzeczu Skawy, Biały i Dniestru, oraz na potokach Bystra i Glińsko, które prowadzą organa techniczno-lasowe Ministerstwa rolnictwa, a które przez ustalenie i zadrzewienie nagich stoków górskich, oraz przez zatrzymanie żwiru i kamieni w górach, przyczynią się do zmniejszenia wylewów rzek karpaccich.

Mniej natomiast jest pomyślny rozwój tak zwanych drobnych melioracji, subwencyonowanych z państwowej dotacji dyspozycyjnej na tego rodzaju melioracje, oraz prywatnych robót melioracyjnych, podejmowanych przez poszczególnych właścicieli gruntów. Powodem tego zastoju jest z jednej strony niedostateczne poparcie Ministerstwa rolnictwa, które z odnośnej dotacji państwowej, wynoszącej w 1898 r. 350.000 zł. w. a., a podniesionej w roku bieżącym na 400.000 zł. w. a., zbyt szczupłe zasiłki dla Galicji wymierza; udział bowiem Galicji w tej dotacji wynosił w roku 1896 (wedle sprawozdania komisji budżetowej Izby posłów) zaledwie 5%, w poprzednich latach około 3½%, w roku 1899 zaś w razie uwzględnienia wszystkich wniosków Wydziału krajowego osiągnąłby 15%, podczas gdy w stosunku do powierzchni ról i łąk, o których meliorację w tym wypadku głównie się rozchodzi, udział ten wynosić powinien 34%. Z drugiej strony, powodem słabego rozwoju melioracji prywatnych jest obok trudności uzyskania kredytu melioracyjnego, której ustawa państwowa z dnia 6. lipca 1896 Dz. u. p. Nr. 144. wcale nie zaradziła, jest brak dostatecznej ilości rurek drenowych, zwłaszcza we wschodniej części kraju.

Mimo to i w tym dziale melioracji pewien postęp jest widoczny, tak w wykonaniu mniejszych melioracji zbiorowych, które mają wielkie znaczenie dla prywatnych ulepszeń gruntowych, bo dopiero przez utworzenie odpływu odpowiednia uprawa staje się możebną, czego dowodem liczne petycje wnoszone do Wysokiego Sejmu i Wydziału krajowego, — jak i w prywatnych robotach melioracyjnych, jakkolwiek rozmiar zdjęć i projektów tych ostatnich robót zawsze jeszcze przewyższa ilość robót wykonanych.

Postęp ten datuje się od powzięcia przez Wysoki Sejm uchwały z dnia 6. kwietnia 1892, w myśl której kraj dostarcza bezpłatnej pomocy technicznej i subwencyonuje małe fabryki drenów przez bezpłatne dostarczanie pras drenarskich z przyborami. — Gdy bowiem przed r. 1892 obszar drenowanych corocznie gruntów wynosił około 500 morgów, to nagle wzrósł on w r. 1893/4 na 1.066, w r. 1896/7 doszedł do 3.100, w r. 1897/8 do 3.511 morgów, a w roku bieżącym wedle dotychczasowych zgłoszeń wynosić będzie 4.528 morgów, czyli, że dostarczone właścicielom gruntów przez kraj i państwo prasy drenarskie w ciągu lat siedmiu przeważnie przyczyniły się do powiększenia dziewięciokrotnie obszaru corocznie drenowanych gruntów. — Ponieważ — jak to Wydział krajowy w memoryale do J.E. p. Ministra dla Galicji (aleg. 1. przedłożenia Wydziału kraj.) trafnie wykazał — przeprowadzenie tego rodzaju zbiorowych melioracji mniejszych, tudzież wydrenowanie około 1.000.000 morgów nieprzepuszczalnych gruntów potrzebujących tej melioracji ze względu na niekorzystny nasz klimat, podnieść może roczną wartość surowej produkcji rolniczej o 50.000.000 zł. w. a., Komisya gospodarstwa krajowego czuje się w obowiązku położyć nacisk na ten dział melioracji i zalecić go jak najtroskliwszej opiece Wydziału krajowego.

Komisya powzięła też z zadowoleniem wiadomość, że kraj. biuro melioracyjne zajmuje się obecnie wypracowaniem wzorowego statutu dla spółek drenarskich, oraz wygotowaniem formularzy podań i wykazów, potrzebnych do zawiązania ta-

kich spółek, bez których przeprowadzenie drenowań włościańskich z powodu rozdrobnienia gruntów okazuje się częstokroć niemożliwe.

Przechodząc do robót zostających pod zarządem Administracji państwa a subwencyonowanych ze skarbu krajowego, zaznacza Komisya, że oprócz lokalnych regulacyj rzek niespławnych, które przeprowadza c. k. Namiestnictwo dla miejscowych ubezpieczeń brzegów i to od czasu utworzenia oddzielnego departamentu wodnego w sposób więcej systematyczny, niż dawniej, — c. k. Rząd podjął dotychczas systematyczną regulację tylko jednej rzeki, mianowicie przestrzeni Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem, roboty zaś koło regulacji Soły i Łomnicy dopiero w roku bieżącym zamierza rozpocząć, jakkolwiek w myśl uchwalonych przez Wysoki Sejm dnia 5. lutego 1897 projektów ustaw zasiłki krajowe i państwowe wstawione już były do budżetów r. 1898.

Jeszcze mniej pomyślnie przedstawia się sprawa systematycznej regulacji dalszych 2 rzek karpackich, mianowicie Raby i Świcy, która w myśl programowej uchwały Wysokiego Sejmu z d. 13. lutego 1894 w roku 1896 miała być rozpoczęta, gdyż wedle reskryptu Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 13. grudnia 1897 z powodu braku sił technicznych rewizya generalnych projektów dla regulacji tych rzek została na późniejszy czas odłożona, wskutek czego, jak to z reskryptu ministerjalnego jest widoczne, regulacya całej dalszej seryi rzek karpackich poszła także w odwłokę.

Po tych ogólnych uwagach przystępuje Komisya do omówienia przedłożenia Wydziału krajowego, które obejmuje następujące odrębne działy:

- I. Wykonanie uchwał sejmowych;
- II. Postęp robót przy publicznych przedsięwzięciach melioracyjnych, oraz projekty ustaw, mających na celu zapewnienie wykonania, względnie wykończenia 2 publicznych melioracji, tudzież konserwację regulacji Łęgu;
- III. Sprawy rybactwa krajowego;
- IV. Sprawy stacyj doświadczalnych dla kultury torfowisk;
- V. Czynności i organizację biur melioracyjnego, tudzież zmianę instrukcyi służbowej dla dozorców melioracyjnych;
- VI. Uzasadnienie rubryki XIII. preliminarza krajowego na rok 1899.

I.

Z uchwalonych przez Wysoki Sejm od r. 1897 projektów ustaw melioracyjnych otrzymał sankcyę Cesarską projekt ustawy o zabudowaniu potoku Bystry w Zakopanem pod dniem 6. września 1898, o czem zawiadomiło c. k. Prezydium Namiestnictwa Wydział krajowy już po zamknięciu sprawozdania melioracyjnego odezwą z dnia 14. grudnia 1898.

Natomiast nie uzyskały dotychczas Najwyższej sankcyi oprócz trzech projektów ustaw agrarnych następujące projekty specjalnych ustaw melioracyjnych:

1. o regulacji Soły (uchwalony 5. lutego 1897);
2. o regulacji Łomnicy (uchwalony 5. lutego 1897);
3. o uzupełnieniu regulacji Nowego Brnia z dopływami (uchwalony 5. lutego 1897);
4. o obwałowaniu lewego brzegu Wisły w powiecie krakowskim (uchwalony dnia 5. lutego 1897);
5. o regulacji górnego Dniestru z dopływami (uchwalony dnia 9. lutego 1897);
6. o udzieleniu dalszych zasiłków na osuszenie bagien Oleskich (uchwalony dnia 10. lutego 1898);
7. o uzupełnieniu obwałowania Wisły i Wisłoki w powiecie Mieleckim (uchwalony dnia 22. lutego 1898);
8. wreszcie o regulacji Pełwi z dopływami (uchwalony d. 17. lutego 1898);

O powodach zwłoki w przedłożeniu do sankcyi projektów ustaw o regulacji Soły i Łomnicy nie otrzymał Wydział krajowy od Rządu zawiadomienia; gdy jednak pierwsze raty zasiłków państwowych i krajowych objęte są budżetami z roku 1898, projekty rozporządzeń wykonawczych przez Rząd w porozumieniu z Wydzia-

łem krajowym ułożone, a nawet kierownicy budowy zostali już w jesieni roku ubiegłego zamianowani i wysłani za granicę dla studyowania regulacji rzek górskich, oczekiwać należy, iż te projekty ustaw niebawem wejdą w życie, a roboty rozpoczęte zostaną z wiosną roku bieżącego.

Wedle reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z d. 1. lutego r. b. L. 20.718 (udzielonego Wydziałowi krajowemu odezwą Namiestnictwa z dnia 16. lutego r. b. L. 13.185) należy się również spodziewać przedłożenia do Najwyższej sankcyi w roku bieżącym projektów ustaw o regulacji Górnego Dniestru, o obwałowaniu Wisły i Wisłoki w powiecie mieleckim, przy którym roboty z upoważnienia Ministerstwa rolnictwa rozpoczęła już Wydział krajowy w r. 1898, oraz o udzieleniu dalszych zasiłków spółce wodnej dla osuszenia bagien Oleskich.

Roboty koło regulacji górnego Dniestru z dopływami zostaną prawdopodobnie rozpoczęte z wiosną b. r., gdyż podniesione przez delegata ministeryjalnego przy reambulacji projektu kwestye techniczne załatwione już zostały na konferencyi w c. k. Ministerstwie spraw wewnętrznych d. 20. grudnia 1898, a przypadające na skarb państwa zasiłki (40% z dotacyi na budowie wodne i 20% z państwowego funduszu melioracyjnego) zostały już zapewnione, pierwsza zaś rata zasiłku z etatu Ministerstwa spraw wewnętrznych wstawioną do preliminarza na r. 1898, podczas gdy wypłata pierwszej raty (20%) z państwowego funduszu melioracyjnego przyrzeczoną została dopiero z budżetu na r. 1900.

Przyznanie tych subwencyi uczyniło wszakże Ministerstwo zawisłem od spełnienia dwóch dla przedsiębiorstwa uciążliwych warunków mianowicie od tego, ażeby roboty nie na 20 lecz na 28 lat zostały rozłożone i ażeby kosztem funduszu regulacyjnego zbudowany został most na gościńcu rządowym Lwów Stryj.

Wydział krajowy sprzeciwił się temu żądaniu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, wnosząc odpowiedni memoriał za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa, a zwrócił się także o poparcie do JE Pana Ministra dla Galicyi. Gdy Wysoki Sejm już na posiedzeniu z d. 30. grudnia 1898 uchwalił na wniosek posła Skalkowskiego rezolucyę do c. k. Rządu w sprawie 20-letniego okresu budowy, komisya wstrzymuje się od przedkładania dalszych w tej sprawie wniosków.

Co się tyczy uzupełnienia regulacji Nowego Brnia z dopływami, to decyzya Ministerstwa rolnictwa będzie zależną od wyniku ponownej reambulacji, którą delegat Namiestnictwa przeprowadził w jesieni 1898, przedłożenie zaś do sankcyi projektu ustawy o obwałowaniu lewego brzegu Wisły w powiecie krakowskim zależy od zawiązania spółki wodnej, czego jeszcze nie dokonało c. k. Starostwo krakowskie z powodu wniesionych do c. k. Namiestnictwa kilku rekursów przeciw oznaczeniu okręgu konkurencyjnego.

Wreszcie w sprawie regulacji Pełtwi z dopływami Wydział krajowy przedstawia tylko odpowiedź c. k. Rządu na przesłany mu projekt ustawy streszczającą się głównie w tem, iż skarb państwa nie może się przyczynić do kosztów regulacji nadzwyczajnym zasiłkiem 30% z funduszu inwestycyjnego, bo taki fundusz nie istnieje, że zaś przyznanie zasiłku ustawowego z państwowego funduszu melioracyjnego zależeć będzie od zapasów tego funduszu oraz od zbadania tego projektu technicznego, który jeszcze nie został Ministerstwu rolnictwa przedłożonym.

Wydział krajowy nie mógł w tej sprawie poczynić stanowczych kroków, gdyż, jak konstatuje, sprawozdanie techniczne do tego projektu nie zostało jeszcze opracowane, przeto operat techniczny nie może być jeszcze c. k. Namiestnictwu przedłożonym dla przeprowadzenia reambulacji.

Komisya gosp. kraj. musi tedy zalecić Wydziałowi krajowemu dołożenie starań ażeby operat techniczny został jak najspieszniej wykończonym i c. k. Rządowi przedłożonym, jak niemniej, ażeby uchwalone w projekcie ustawy zasiłki państwowe zostały przyznane.

W sprawie sankcyi uchwalonych przez Wysoki Sejm na ostatniej sesyi trzech projektów ustaw agrarnych, mianowicie: o komasacyi gruntów rolnych, o składzie komisyi krajowej dla spraw wyłączania obcych gruntów z lasów i zaokraglania granic lasowych, tudzież o dzieleniu gruntów wspólnych i regulacyi wspólnych praw użytkowania i zarządu, nie otrzymał Wydział krajowy od c. k. Rządu zawiadomienia.

Ze względu na wielką doniosłość tych ustaw, tudzież z uwagi, iż tylko zwolna mogą one być wprowadzone w życie, że przeto tem wcześniej uzyskać powinny moc obowiązującą, Komisya przedkłada Wysokiemu Sejmowi do uchwały re-

zolucyę wzywającą Rząd, ażeby jak najrychlej wyjednał dla tych ustaw Najwyższą sankcyę.

Systematyczna regulacya rzek karpaccich, która w myśl programowej uchwały Wysokiego Sejmu z dn. 13 lutego 1894, ma być stopniowo przeprowadzona, doznaje od pięciu lat zwłoki, gdyż c. k. Rząd zasłaniając się brakiem sił technicznych, nie przeprowadził rewizyi projektów regulacyi Raby i Świcy, która bezpośrednio po rozpoczęciu regulacyi Soły i Łomnicy ma być podjęta. Z uwagi, że w krajach alpejskich c. k. Rząd potrafił przeprowadzić w krótkim stosunkowo czasie daleko większe regulacye, Komisya nie może uznać podanego powodu zwłoki za uzasadniony i uprasza o uchwalenie rezolucyi do c. k. Rządu mającej na celu przyspieszenie regulacyi Raby i Świcy.

Sprawa budowy kanałów spławnych w Galicyi a w szczególności kanałów łączących Odrę z Wisłą i San z Dniestrem postąpiła o tyle naprzód, iż biuro hydro-techniczne przy c. k. Ministerstwie handlu opracowało już projekty generalne:

- a) połączenia projektowanego kanału Dunaj-Odra z Wisłą pod Krakowem w kilku wariantach i
- b) przedłużenia kanałów spławnych na wschód od Krakowa do Dniestru oraz przez Lwów z Brodami.

Projekty te oddzieliło c. k. Ministerstwo handlu Wydziałowi krajowemu do przejrzenia i wyrażenia o nich opinii.

Wydział krajowy sprosił w tym celu na konferencyę reprezentantów obu krajowych Towarzystw rolniczych, izb handlowych w kraju i Towarzystw technicznych. Wynik obrad co do kierunku trasy wypadł zgodnie z uwagami Wydziału krajowego, przedstawionemi w sprawozdaniu melioracyjnem.

Ponieważ Wysoki Sejm już w zeszłym roku powziął rezolucyę wzywającą c. k. Rząd do przyspieszenia studyów nad projektami budowy kanałów spławnych, komisya gospodarstwa krajowego nie proponuje obecnie żadnej w tym kierunku uchwały. Rzeczą będzie tylko Wydziału krajowego nie spuszczać tej sprawy z oka i informować się u c. k. Rządu o postępie.

Z zadowoleniem konstatuje Komisya, że c. k. Ministerstwo rolnictwa czyniąc zadość wezwaniu Wysokiego Sejmu z d. 10. lutego 1898, podwyższyło reskrytem z d. 28. listopada 1898 L. 16.314, który nadszedł 27. grudnia 1898 do Wydziału krajowego, roczną subwencyę państwową na utrzymanie biura melioracyjnego z 5.000 na 8.000 zł. w. a., łącznie zaś z zasiłkiem 2.000 zł. w. a. na płacę inżyniera i instruktora dla kultury torfowisk do kwoty 10.000 zł. w. a.

Nie nadeszła natomiast dotycząca decyzya c. k. Rządu w następujących ważniejszych sprawach poruszonych rezolucyami Wysokiego Sejmu z d. 10. lutego 1898:

1. W sprawie wydania polecenia władzom administracyjnym pierwszej instancyi, ażeby bazzwłocznie zawiązywały spółki wodne dla ustawowych przedsiębiorstw melioracyjnych (dotychczas nie zawiązano mianowicie spółek wodnych dla obwałowania lewego brzegu Dunajca, dla osuszenia bagien Łańcucko-Jarosławskich, dla regulacyi Bugu i dla regulacyi Kisieliny, jakkolwiek odnośne specjalne ustawy melioracyjne od roku 1895, 1893, 1894, względnie 1896 obowiązują; tudzież spółki wodnej dla obwałowania lewego brzegu Wisły w powiecie krakowskim;

2. W sprawie odpowiedniego zakładania fundamentów mostów i przepustów komunikacyjnych, ażeby te objekty nie przeszkadzały odwodnieniu a w szczególności drenowaniu gruntów;

3. W sprawie wydania noweli do ustawy z d. 28. grudnia 1887 Dz. u. p. Nr. 1. ex 1888 zwalniającej od obowiązku ubezpieczenia robotników od wypadków te roboty melioracyjne, które nie są połączone z niebezpieczeństwem dla robotników a w szczególności drenowanie.

Ze względu na doniosłość powyższych spraw dla rozwoju melioracyj proponuje Komisya ponowienie rezolucyj z d. 10. lutego 1898 do c. k. Rządu, podobnie jak i rezolucyi z tej samej daty w przedmiocie zakładania fundamentów mostów na drogach krajowych, powiatowych i subwencyonowanych gminnych do Wydziału krajowego, który w przedłożeniu melioracyjnem zapowiedział wprowadzić, że zda o tem sprawę przy agendach departamentu drogowego, w sprawozdaniu jednak z czynności tego departamentu nie zamieścił żadnej wzmianki, w jaki sposób powyższe polecenie Wysokiego Sejmu wykonał.

Z innych licznych poleceń danych Wydziałowi krajowemu, o ile to leżało w jego zakresie, zostały wszystkie wykonane, lub też znajdują się w toku wykonania.

Komisya gospodarstwa krajowego zgadza się też ze sposobem załatwienia spraw poleconych rezolucjami Wysokiego Sejmu z wyjątkiem wykonania uchwały co do dalszej akcji w sprawie popierania fabryk drenarskich w kraju. Mianowicie kosztem subwencyj krajowych przyznanych uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 6. kwietnia 1892 (po 5.000 zł. w latach 1893 do 1897), tudzież przy pomocy skarbu państwa dostarczono do r. 1897 właścicielom gruntów 41 pras drenarskich z przyborami w r. 1898 zaś dalszych 8 pras, ogółem umożliwiono założenie 49 małych fabryk drenów. Że jednak dostarczeniem 49 pras drenarskich dotacya kraju wraz z zasiłkami państwa nie została w r. 1898 wyczerpaną tak, iż dyspozycyjne fundusze wystarczały na zakupno dalszych 3 pras drenarskich, Wydział krajowy układając preliminarz na r. 1899, nie wstawił na ten cel odpowiedniej dotacyi. Natomiast wyjaśnił Wydział krajowy w sprawozdaniu melioracyjnem, że zamierza przeprowadzić rokowania z właścicielami większych zakładów cegielnianych i keramicznych i takie zakłady subwencyonować pod warunkiem, jeżeli się zobowiążą wyprodukować odpowiednią ilość rurek drenowych i dostarczać ich po cenach z góry ułożonych rolnikom.

Jakkolwiek komisya w zasadzie przeciw temu projektowi nie ma nic do zarzucenia, to jednak z uwagi, że Wydział krajowy pozostały fundusz dyspozycyjny na prasy drenarskie w międzyczasie zupełnie wyczerpał, dostarczając pras dalszym trzem właścicielom, a obecnie zgłosiło się sześciu właścicieli majątków o dostarczenie pras, na których zakupno Wydział krajowy nie ma środków; z uwagi dalej, że jak to komisya na wstępie podniosła, dostarczanie pras drenarskich szczególnie we wschodniej części kraju, gdzie komunikacya jest trudniejsza, a obszar drenowanych gruntów w poszczególnych majątkach znacznie większy, niż na zachodzie, przyczynia się znakomicie do rozwoju robót drenarskich, które kraj jak najusilniej pragnie popierać, pozwala sobie Komisya przedłożyć Wysokiemu Sejmowi wniosek na przyznanie Wydziałowi krajowemu dodatkowego kredytu w kwocie 5 000 zł. w. a. na zakupno pras drenarskich w r. 1899, oraz na uchwalenie rezolucyi do c. k. Rządu, ażeby na ten cel przyznał krajowi w roku bieżącym zasiłek w tej samej wysokości.

II.

Badając wykaz postępu i kosztów robót przy 15. będących w wykonaniu przedsiębiorstwach krajowych za rok 1897, znalazła komisya gospodarstwa krajowego, iż wykonanie prowadzono według programu i planów i że preliminowane koszty tylko przy pięciu przedsiębiorstwach zostały przekroczone, mianowicie: przy zabudowaniu potoków górskich w dorzeczu Dniestru, przy regulacyi Bugu, zabudowaniu potoku Glińsko, przy regulacyi Przegnojówki, oraz przy obwałowaniu Wisły i Sanu w powiecie tarnobrzesckim. Przekroczenia te są jednak nieznaczne i przy kolaudacyach zostały uznane za usprawiedliwione.

Obok sprawozdania z postępu robót przedkłada Wydział krajowy 2 projekty ustaw, z których jeden ma na celu przedłużenie lewego wału Dunajca od mostu kolejowego w Bogumiłowicach do ujścia potoka Więckówki, wraz z regulacją i obwałowaniem wstecznem tego potoku w powiatach Tarnowskim i Brzeskim, drugi zaś wykończenie robót przy obwałowaniu prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami w powiatach Podgórzskim, Wielickim i Bocheńskim.

Pierwszy z tych projektów ma na celu ochronę od zalewu 2.500 morgów bardzo urodzajnych napływowych gruntów nad Dunajcem i stanowi niezbędne uzupełnienie obwałowania i zamknięcie poprzeczne całej doliny od Bogumiłowic do Wisły od wielkich wód Dunajca, które inaczej mogłyby się w czasie wezbrań przedostać z góry przez dwa przepusty w nasypie kolejowym — drugi projekt zapewnić ma ukończenie robót koło obwałowania prawego brzegu Wisły, które w części wykonane zostały w myśl ustawy z dnia 19. października 1892. Dz. u. kraj. Nr. 77, a w granicach pierwotnie preliminowanej sumy kosztorysowej 218.000 zł. w. a. z powodu zbyt niskich cen jednostkowych i niedostatecznych kosztorysów sporządzonych przez 2 inżynierów jeszcze przed organizacją biura melioracyjnego nie mogą być wykończone.

Obwałowanie lewego brzegu Dunajca ma być wykonane w drodze przedsiębiorstwa krajowego dopiero po prawomocnem zawiązaniu spółki wodnej w ciągu lat czterech kosztem 130.000 zł. w. a., z czego miałby pokryć fundusz krajowy

i państwowy melioracyjny po 40% tj. po 52.000 zł. w. a. (w 4 rech ratach rocznych po 13.000 zł. w. a.), przymusowa spółka wodna zaś 20% tj. 26.000 zł. w. a. w 4-ech ratach rocznych po 6.500 zł. w. a.).

Koszta wykończenia obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami obliczono na 248.000 zł. w. a. z czego znaczna część, bo około 106.000 zł. w. a., przypada na nowo projektowane, a niezbędne osuszenia zabagnionych gruntów i budowę nowego wału w Podgórzu, Dębii i Płaszowie stosownie do żądania c. i k. Ministerstwa wojny; reszta zaś na roboty objęte pierwotnym projektem. — Rozkład kosztów proponuje Wydział krajowy w stosunku przewidzianym ustawą z r. 1892, mianowicie: 40% tj. 92.200 zł. w. a., czyli przy sześcioletnim okresie budowy po 16.533 $\frac{1}{3}$ zł. w. a. rocznie na fundusz krajowy, a po 30% na państwowy fundusz krajowy i spółkę wodną, która na ogólnym zebraniu jednomyślnie oświadczyła się za opracowanym przez kierownika budowy projektem, oraz uchwaliła zaciągnąć pożyczkę w wysokości całego datku konkurencyjnego, aby na rachunek tego datku budowa w roku bieżącym mogła być dalej prowadzoną.

Ponieważ przy obu tych przedsiębiorstwach Wydział krajowy wykazał rentowność i nieodzowną potrzebę rychłego ich wykonania, przyjmuje Komisya projekty ustaw bez zmiany i zaleca je Wysokiemu Sejmowi do uchwalenia.

Pierwsza rata zasiłku krajowego na obwałowanie Wisły między Podgórzem a Niepołomicami ma być wstawioną do budżetu na r. 1900, takąż zaś rata na obwałowanie Dunajca dopiero po zawiązaniu spółki wodnej. Wobec znanej powolności postępowania naszych władz administracyjnych w sprawach, gdzie nie chodzi o skarb państwa, lecz o podniesienie ekonomiczne ludności, komisya wyraża oczekiwanie, że c. k. Namiestnictwo ze względu na potrzebę rychłego wykończenia obwałowania lewego brzegu Dunajca poleci właściwemu c. k. Starostwu rychłe zawiązanie spółki wodnej.

W sprawozdaniu melioracyjnem przedkłada Wydział krajowy także projekt ustawy konserwacyjnej dla drugiego z rzędu ukończonego przedsiębiorstwa krajowego, regulacji Łęgu w powiecie Tarnobrzeskim.

Ponieważ postanowienia tego projektu są prawie te same, co w obowiązującej już ustawie (z d. 30. kwietnia 1895. Dz. u kraj. Nr. 45.) o konserwacji robót regulacyjnych na Trześniówce, a roczny wydatek na konserwacją 1.500 zł. w. a., który ma pokrywać po połowie kraj i spółka wodna, został umotywowany, przyjmuje Komisya wniosek Wydziału krajowego z dwoma zmianami, na które zgodził się Wydział krajowy stosownie do życzenia c. k. Ministerstwa rolnictwa i przewodniczącego spółki wodnej.

Jedna zmiana dotyczy stylistycznej poprawki §. 3. zaproponowanej w re-skrypcie c. k. Ministerstwa rolnictwa z d. 17. grudnia 1898. l. 25.068, druga zaś uzupełnienia §. 6. w tym kierunku, aby do repartycyi i ściągania datków konkurencyjnych na konserwację powołane były przełożenia obszarów dworskich i zwierzchności gminne, wskutek czego odpadałaby potrzeba utrzymywania sekretarza obciążającego spółkę poborami dorównyującymi prawie całorocznemu datkowi konkurencyjnemu.

Jakkolwiek Ministerstwo rolnictwa uprzedzone o tej ostatniej zmianie, odezwał Wydziału krajowego z dnia 28. stycznia, rb. l. 6.140 nie nadesłało jeszcze swej opinii, Komisya z uwagi, na wielką ulgę, jaką ta zmiana przyniesie spółce, przedstawia ją Wysokiemu Sejmowi do uchwały w oczekiwaniu, że projekt ustawy wskutek tego nie natrafi na trudności w uzyskaniu Najwyższej sankcyi.

III.

W zakresie rybactwa porusza przedłożenie Wydziału krajowego dwie sprawy mianowicie: wprowadzenie w życie ustawy o rybołostwie z d. 31. października 1887, publikowanej w r. 1890., a to w myśl dwukrotnych rezolucyj Wysokiego Sejmu z d. 3. lutego 1896 i z d. 10. lutego 1898, tudzież zmianę przepisów karnych ustawy rybackiej celem uproszczenia postępowania w myśl rezolucyi Wysokiego Sejmu z d. 10. lutego 1898.

Co się tyczy pierwszej sprawy, zaznacza Komisya, że choć już ośm lat upłynęło od ogłoszenia ustawy rybackiej, utworzono dotąd rewiry rybackie dopiero

na siedmiu rzekach obejmujących 39.892 km^2 dorzecza, na trzech rzekach o 12.034 km^2 dorzecza, rozpoczęto czynności podziału na rewiry rybackie, reszta zaś rzek (San i Wisłok, Dniestr z dopływami z wyjątkiem Stryja, tudzież Styr z dopływami) o dorzeczu 50.110 km^2 — czeka daremnie dotąd na uregulowanie prawa rybołówstwa.

Wskutek tego nie obowiązują na rzekach, gdzie podziału na rewiry nie przeprowadzono, żadne przepisy ochronne, przez co nietylko resztki ryb całkowitej ulegają zagładzie, ale nadto im dłużej trwa stan przejściowy, tem bardziej utrudnia się uporządkowanie prawa rybołówstwa. — Dlatego Komisya czuje się w obowiązku przedłożyć ponownie Wysokiemu Sejmowi do uchwały wezwanie c. k. Rządu o przyspieszenie wprowadzenia ustawy rybackiej.

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu w sprawie wydania noweli do ustawy rybackiej, zaproponował Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu zmianę §. 80. ustawy o rybołówstwie, w tym kierunku, aby c. k. Żandarmeryi danem było prawo doraźnego karania kłusowników rybackich na gorącym uczynku schwytanych przez nakładanie i bezzwłoczne ściąganie kar pieniężnych, — nie wyższych jednak jak 1 zł. w. a.

Gdyby kłusownik nie był w stanie zapłacić bezzwłocznie przypadającej grzywny, oddanoby go do ukarania c. k. Starostwu.

Zarazem zaproponował Wydział krajowy, aby grzywny za przekroczenie ustawy rybackiej wymierzane były w granicach od 50 ct. do 50 zł. w. a., uważając, że dotychczasowa minimalna grzywna w kwocie 5 zł. w. a., jest w naszych stosunkach za wysoką.

W odpowiedzi na ten wniosek, która nadeszła dopiero 22. grudnia 1898 r., po zamknięciu sprawozdania Wydziału krajowego, oświadczyło Namiestnictwo, że zasadniczo nie może się zgodzić na to, by Żandarmeryi przyznanem było prawo bezpośredniego karania kłusowników; uznając jednak potrzebę uproszczenia postępowania karnego przy karaniu kłusowników; rybackich, proponuje zaprowadzenie postępowania t. z. mandatowego, wedle którego mogłyby c. k. Starostwa wydawać mandaty karne bez poprzedniego przesłuchania obwinionych, a obwinionemu przysługiwałoby prawo wniesienia w ośmiodniowym terminie rekursu.

Komisya sądzi, że proponowane przez c. k. Rząd uproszczenie postępowania karnego wywarłoby dodatni wpływ na uregulowanie praw rybołówstwa i wyraża życzenie, by projekt noweli do ustawy rybackiej po zebraniu dalszych doświadczeń, przedłożony został Wysokiemu Sejmowi.

Lecz i pod innym względem wymaga zdaniem komisji ustawa rybacka pewnej zmiany, mianowicie co do sposobu i warunków wydzierżawiania rewirów. Dotychczasowe doświadczenie wykazało, że zapatrywania władz politycznych, któremi kierują się przy oznaczaniu granic nieraz bardzo wielkich rewirów rybackich, jako też przy wydzierżawianiu rewirów rybackich bez względu na wysokość ofiarowanego czynszu, — częstokroć nie są właściwe. — Sprawa wydzierżawiania rewirów rybackich po czynszach, które w przeważnej części wypadków nie stoją w żadnym stosunku do dochodów, jakie właściciele rybołówstwa mieli przed wprowadzeniem ustawy, wzbudziła wśród ludności rozgoryczenie i niechęć. — Wprowadzeniem ustawy czuje się lud pokrzywdzonym, a mniemanie to znajduje pewne usprawiedliwienie w tem, że dochody gmin jako takich, we wielu wypadkach przez wprowadzenie ustawy, znacznie się zmniejszyły.

Komisya zaznacza, że w swoim czasie wnosił Wydział krajowy przedstawienia do Namiestnictwa, domagając się zmian w sposobie wprowadzenia ustawy, przedstawienia te jednak pozostały bez skutku, a dziś mnożą się z dnia na dzień skargi pochodzące nietylko od prywatnych, ale nawet od Towarzystwa rybackiego w Krakowie, które w ostatnim okólniku Nr. 37. ustęp 8. żali się „że dzierżawcy zawiedli pokładane nadzieje i nietylko nie prowadzą racjonalnego gospodarstwa — ale nadto wielu cichaczem rewiry poddzierżawia niesumiennym wyzyskiwaczom“ — W tym kierunku powinna i musi nastąpić zmiana, do czego posłuży z jednej strony wspomniana nowela do ustawy rybackiej, z drugiej zaś strony zaprowadzenie systematycznej kontroli nad rewirami rybackimi, na co Komisya już w przeszłym roku uwagę Wydziału krajowego zwróciła.

Ponieważ dotychczasowe wpływy z taks rewirowych nie pozwalają na ustanowienie stałych dozorców rewirowych, Komisya wyraża życzenie, ażeby Wydział krajowy choć w niektórych okolicach wydał polecenie krajowej służbie drogowej

i rzecznej, jak to już c. k. Rząd odnośnie do żandarmeryi i swej straży rzecznej uczynił, aby bez ujmy dla swych obowiązków służbowych, czuwała nad przestrzeganiem praw rybołówstwa

Stosując się do wskazówki komisji gospodarstwa krajowego, w sprawie kontroli rewirów rybackich, polecił Wydział krajowy referentowi dla spraw rybackich, po raz pierwszy w roku ubiegłym zwiedzić wydzierżawione rewiry rybackie, co z powodu innych zajęć referenta tylko w części wykonaniem zostało. Zarządzenie to uważa Komisya za odpowiednie i właściwe — dla utrzymania łączności Wydziału krajowego z uprawnionymi do rybołówstwa, oraz dokładnego poznania każdorazowych potrzeb wód.

W roku ubiegłym rozpoczął również Wydział krajowy systematyczne zarybianie rzek na koszt funduszu ku podniesieniu rybactwa, powstającego z taks rewirowych, opłacanych przez dzierżawców jakoteż z grzywien za przekroczenia ustawy rybackiej. Zarybianie takie systematycznie i z pewnym planem prowadzone, powinno mimo małych środków, jakimi Wydział krajowy rozporządza, wpłynąć na podniesienie rybactwa.

Co się tyczy czynności referenta fachowego dla spraw rybactwa, zaznacza Komisya, że jakkolwiek i w roku ubiegłym zajęty on był nienależącemu do jego zakresu działania sprawami budownictwa lądowego (w niższej szkole rolniczej w Suchodole), to jednak udzielał już fachowej pomocy przy zakładaniu stawów rybnych w 16. miejscowościach, gdzie zniwelował 276 morgów gruntów pod stawy, wytyczył 51½ morgów stawów i udzielił fachowej porady przy urządzeniu gospodarstwa stawowego na powierzchni 77 morgów.

Komisya widzi się przytem spowodowaną zalecić Wydziałowi krajowemu, ażeby wymieniony referent, który należy do składu personalu biura melioracyjnego, używany był wyłącznie do swych właściwych czynności, a w czasie wolnym raczej do projektowania i wykonania melioracji prywatnych, aniżeli do budowy lądowych.

IV.

Komisya gospodarstwa krajowego z zadowoleniem skonstatować musi, że melioracje nieużytków torfowych, choć zwolna, ale statecznie się rozwijają. Zawdzięczać to należy zakładaniu stacji i pól doświadczalnych dla uprawy i eksploatacji torfów.

Na stacjach tych przestrzeganie pewnej ścisłości w doświadczeniach i skierowanie tych doświadczeń na drogę praktyczną na podstawie do góry obmyślanego planu gospodarczego, okazało się bardzo korzystnym i ekonomicznym. W granicach bowiem mniejszych niż dawniej subwencji osiąga się te same cele, a równocześnie rozszerza się sieć stacji i wzorowych pól po kraju w okolicach obfitujących w ziemię torfowe.

Stacj, względnie pól doświadczalnych dla uprawy torfowisk istnieje obecnie trzysta. Obok mianowicie już dawniej założonych w Nowym Targu, Olesku i Kontach, Chwatowie, Stojanowie i Wolicy Baryłowej tudzież Ożomli, powstały w ciągu roku 1898 lub założone będą w bieżącym roku pola doświadczalne w Hnilicach wielkich, Ubinu, Glinianach, Czernicy, Żukowie (na torfowiskach włościańskich), w Dublanach i Domażyrze. Nadto zamierza Wydział krajowy pomnożyć jeszcze ilość takich stacji, uwzględniając szczególnie okolice Galicyi zachodniej. W tym celu zawiązał Wydział krajowy odnośnie Wydziałów powiatowe do wskazania torfowisk, na których stacje doświadczalne z pożytkiem dla sąsiedniej ludności założyć by się dały. Torfowiska te zbada w roku bieżącym fachowa komisya, złożona z delegatów Wydziału krajowego i c. k. Ministerstwa rolnictwa, które corocznie przeprowadza inspekcję stacji, i zadecyduje o wyborze najodpowiedniejszych miejscowości.

Ze zakładanie stacji doświadczalnych nie pozostaje bez skutku i wpływa zachęcająco na okoliczną ludność rolniczą, świadczy najlepiej to, że obok większych właścicieli zgłasza się wielu włościan z sąsiedztwa stacji o pomoc techniczną i o fachową poradę przy uprawie torfowisk.

Niezamożnych włościan wspiera Wydział krajowy i Ministerstwo rolnictwa w chęciach tych materyalnie, dostarczając im na koszt państwa i kraju jednorazowo potrzebnej ilości nasion i nawozów mineralnych, jak np. w okręgu spółek wodnych dla osuszenia bagien oleskich i rudnickich.

Komisyja gospodarstwa krajowego sądzi, że rezultaty osiągnięte na stacyach doświadczalnych należałoby od czasu do czasu publikować, i w ten sposób zaznajać szerszy ogół, o ile uprawa nieużytków torfowych w stosunkach naszych jest wskazana i rentowna.

Przytem nadmieniam Komisyja, że gdy krajowy instruktor dla kultur torfowisk powołany został w bieżącym miesiącu na inspektora dla tej kultury przy Ministerstwie rolnictwa, rzeczą będzie Wydziału krajowego w obec wzrastającej liczby stacyj doświadczalnych i zgłoszeń stron, postarać się o siłę pomocniczą dla inżyniera fachowego do kultury torfowej, bądź to przez przydzielenie mu jednego z praktykantów komasacyjnych, bądź też starszych dozorców melioracyjnych, którzy obok kursu dozorców ukończyli niższą szkołę rolniczą i odbyli praktykę gospodareczą.

V.

W czasie od 1. lipca 1897 po koniec czerwca 1898 zajętych było w biurze melioracyjnym 36 inżynierów i 3 techników komasacyjnych, z których 10 prowadziło budowę przy publicznych przedsiębiorstwach melioracyjnych, 18 zajmowało się projektowaniem i wykonaniem melioracji prywatnych, reszta zaś zdjęciami i projektami dla robót publicznych, oraz drobnych melioracji przez kraj i państwo subwencyonowanych, tudzież inspekcjami, kolaudacyami i prowadzeniem referatu.

W czasie tym wykonało biuro melioracyjne pomiary hydrotechniczne dla regulacji i obwałowania 306,35 kilometrów wód i zniwelowało okręgu konkurencyjnego 13.950 morgów, oprócz tego zaś przeprowadziło zdjęcia dla melioracji prywatnych:

a) pod osuszenie rowami	4.233	morg.
b) „ drenowanie	9.181 ¹ / ₂	„
c) „ nawodnienie	1.300	„
razem	14.714 ¹ / ₂	morg.

Rozmiar opracowanych projektów wynosi: dla robót publicznych 527,582 kilometrów rzek, potoków, kanałów i wałów z powierzchnią gruntów, mających się odwodnić i ochronić od zalewu 10.035 morgów, dla melioracji zaś prywatnych:

a) osuszenia rowami	5.257,14	morg.
b) drenowania	7.611,1	„
c) nawodnienia	6.772,65	„
(w tem 6.354 morgów nawodnienia zaprojektowanego przy regulacji Pełtwi)		
razem	19.640,89	morg.

Budowę i konserwację prowadziło biuro melioracyjne w tym czasie przy 18 ustawowych przedsiębiorstwach melioracyjnych, oraz wykonało subwencyonowane drobne melioracje, jak i prywatne roboty melioracyjne dla 129 stron, przyczem uregulowało 66,736 kilometrów potoków i rowów osuszających, oraz wykonało:

a) osuszenie rowami na powierzchni	662	mor.
b) drenowanie	3.511,5	„
c) nawodnienie	303	„
razem	4.476,5	mor.

Jako pocieszający objaw uważać należy, że jak to ze sprawozdania Wydziału krajowego okazuje się, włościanie zachęteni wynikiem robót melioracyjnych, przeprowadzonych na obszarach dworskich, zgłaszają się coraz liczniej o pomoc techniczną biura melioracyjnego tak dla regulacji mniejszych potoków jak i osuszenia rowami zabagnionych gruntów i pastwisk gminnych, a nawet dla wykonania drenowania. — Początkowo subwencyonował Wydział krajowy wspólnie z Ministerstwem rolnictwa drenowanie włościańskie 50% zasiłkami celem zachęcenia włościan do podejmowania tego rodzaju robót; kiedy zaś obecnie roboty melioracyjne obejmują coraz szersze okręgi, wchodzi w zastosowanie uchwała Wysokiego Sejmu z dnia 26. listopada 1889 z zasadą przyjętą w uchwale z d. 6. października 1882, wedle której

koszta tych robót pokrywają w wysokości po $\frac{1}{3}$ części fundusz krajowy, państwowa dotacya dyspozycyjna na drobne melioracye i strony interesowane.

W myśl rezolucyi Wysokiego Sejmu z dnia 10. lutego 1898 przedkłada Wydział krajowy zgodnie z petycją Reprezentacyi powiatowej Jarosławskiej wniosek na otwarcie z początkiem r. 1900 ekspozytury kraj. biura melioracyjnego w Jarosławiu. — Gdy wniosek ten odpowiada uchwale Wysokiego Sejmu i zaspokoi potrzebę rolników w tamtejszej okolicy, gdzie od czasu otwarcia cukrowni w Przeworsku drenowanie przeprowadza się na wielkich obszarach, Komisya zaleca Wysokiemu Sejmowi ten wniosek do przyjęcia i wyraża oczekiwanie, że na najbliższej sesyi Wydział krajowy zażąda powiększenia w tym celu personalu technicznego, tem bardziej, że wobec niedostatecznych sił dzisiejszych biura melioracyjnego, wniesione w r. 1898 zgłoszenia o zdjęcie kilku tysięcy morgów dla zaprojektowania osuszenia i drenowania musiały być do lat następnych odroczone. — Powiększenie personalu technicznego biura melioracyjnego byłoby także w interesie dokładnego przeprowadzenia robót drenarskich požądaniem, gdyż właściciele gruntów, przeprowadzający drenowanie, coraz częściej podnoszą zażalenia, że inżynierowie przydzieleni do robót prywatnych tak są zajęci programowemi zdjęciami i wytyczeniami, iż nie są w stanie wykonywać kontroli niezbędnej w trakcie robót; a do tego właśnie powinien być ustanowiony w biurze centralnem przynajmniej jeden rutynowany starszy inżynier, któryby przez całą kampanię roboczą kontrolował w kraju roboty drenarskie.

Wydział krajowy przedkłada także wniosek w sprawie zmiany §. 2. uchwalonej przez Wysoki Sejm dnia 30. stycznia 1894 instrukcyi służbowej dla krajowych dozorców melioracyjnych, mianowicie w tym kierunku, ażeby kilometrowe z 6'6 ct. podwyższone zostało na 10 ct. w. a., dyety zaś z 50 ct. w. a. na 75 ct. dziennie, gdyż wymiar dotychczasowy tych należności nie wystarcza ani na najem podwozy, ani na pokrycie kosztów mieszkania i utrzymania, wskutek czego połowa dozorców, którzy ukończyli pierwsze dwa trzyletnie kursa, opuściła już służbę krajową.

Komisya dzielając zapatrywanie Wydziału krajowego, zgadza się na podwyższenie tych należności, zarówno jak i na unormowanie dyet dla konduktorów melioracyjnych w kwocie 1 zł. 50 ct. w. a. co w instrukcyi służbowej z r. 1894 nie było przewidziane, wówczas bowiem nie istniała jeszcze ta kategoria funkcjonaryuszów, mających prowadzić roboty konserwacyjne przy publicznych przedsiębiorstwach melioracyjnych.

VI.

Ponieważ wstawione w poz. 206 rub. XIII. preliminarza krajowego na rok 1899 zasiłki na tak zwane drobne melioracye, subwencyonowane przez państwo w sumie 60.188 zł. w. a. uchwalił już Wysoki Sejm przy prowizoryum budżetowem na posiedzeniu d. 30. grudnia 1898, zatem uznając wielki pożytek tego nakładu i zalecając Wydziałowi krajowemu dalsze popieranie tego rodzaju robót celem uzyskania należnego krajowi udziału w dotacyi państwowej, wynoszącej obecnie 400.000 zł. w. a. ogranicza się komisya do ocenienia wydatków preliminowanych na lokalne regulacye rzek niespławnych, któremi zarządza c. k. Namiestnictwo.

Otóż konstatuje Komisya, że między preliminarzem c. k. Namiestnictwa w sumie 117.035 zł. w. a. a kwotą wstawioną przez Wydział krajowy do budżetu 85.035 zł. w. a. zachodzi różnica 32.000 zł. w. a. — Różnica ta ztąd pochodzi, że c. k. Namiestnictwo przewidziało zasiłki krajowe nawet na takie roboty, które dotychczas nie zostały zaprojektowane, ani co do których nie przeprowadzono pertraktacyj ze stronami, podczas gdy Wydział krajowy wstawił do preliminarza zasiłki tylko na te regulacye, których projekty były mu udzielone i na które przyrzekł wyjednać subwencyę u Wysokiego Sejmu.

Z uwagi, że w ostatnich latach wiele regulacyi lokalnych, na które Wysoki Sejm uchwalał zasiłki, nie przyszło do wykonania, a wskutek tego Wydział krajowy ma obecnie do dyspozycyi znaczną dotacyę, powstałą z virement uchwalonego przez Wysoki Sejm dnia 5. lutego 1895 na wniosek komisyi budżetowej, tak, iż zasiłki potrzebne na wykonanie nawet całego szeregu pilnych robót nieprzewidzianych w budżecie mogą być z tej dotacyi pokryte, Komisya gospodarstwa krajowego przedstawia wniosek na uchwalenie dotacyi w kwocie niższej proponowanej przez Wydział krajowy 85.035 zł. w. a., z której przypada na regulacyę:

Skawy	2.758 zł. w. a.
Raby	3.788 " "
Dunajca	31.044 " "
Wisłoki	21.151 " "
Sanu	9.407 " "
Wisłoka	7.293 " "
Wiszni	3.267 " "
Świcy	4.064 " "
Stryja	1.763 " "
na premiowanie zaś za- wikłania odsypisk	500 " "

Jakkolwiek systematyczna regulacja rzek jest niewątpliwie racjonalniejszą od regulacji lokalnych, to jednak wobec tyloletniej zwłoki w systematycznej regulacji rzek karpackich, tudzież zajętego w tej sprawie przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych stanowiska, Komisya gospodarstwa krajowego uważa za konieczne dalsze prowadzenie lokalnych regulacji, gdzie chodzi o ochronę zagrożonych zerwaniem gruntów, a częstokroć całych osad, gdyż kraj nie może do tego dopuścić, ażeby tylko mieszkańcy nadbrzeżni nad Dniestrem, Łomnicą i Sołą, których regulację systematyczną Rząd przeprowadza, byli zabezpieczeni, inni zaś mieszkańcy nad resztą rzek karpackich, na których właśnie lokalne regulacje się przeprowadza, zostawieni bez opieki, narażeni byli na szkody.

Z tego też powodu Komisya zwrócić musi uwagę c. k. Namiestnictwa na konieczność jak najrychlejszego przeprowadzenia lokalnej regulacji Dunajca w dolinie Nowosądeckiej tudzież Sanu poniżej Przemysła, na które to roboty Wysoki Sejm w uwzględnieniu licznych petycyj od lat kilkunastu wstawiał do budżetu krajowego znaczne subwencje, a które z niewiadomych powodów przez c. k. Rząd odraczane, dotychczas nie zostały wykonane.

Wysoki Sejm przydzielił Komisji gospodarstwa krajowego między innymi następujące petycje, których załatwienie należy po części do kompetencji c. k. Rządu, po części zaś Wydziału krajowego.

Do kompetencji c. k. Rządu należą:

1. petycja L. s. 121. gminy Żegiestów o regulację i zabudowanie miejscowego potoku, który w ubiegłym roku zburzył 5 domów, uniósł 1 budynek, zniszczył drogę gminną, a pola, łąki i ogrody zasypał rumowiskiem;

2. L. s. 948. gminy Trzebieszczyce, o naprawę uszkodzonych budowli wodnych na Skawie;

3. L. S. 865. gminy Strutyn niżny o regulację Czeczwy, która jest już objęta projektem systematycznej regulacji Łomnicy z dopływami:

4. L. S. 1.308. gminy Łukawiec o regulację Wisłoka;

5. L. S. 1.312. gminy Balice podgórne o regulację Świcy.

Petycje te, co do których komisya bez zasięgnięcia bliższych informacji w c. k. Namiestnictwie nie może przedłożyć konkretnych wniosków, proponuje się odstąpić c. k. Rządowi do zbadania i możliwego uwzględnienia.

Do zakresu zaś działania Wydziału krajowego należą petycje:

1. L. S. 119. gminy Wrzawy powiatu tarnobrzeskiego, która w roku 1898 otrzymała od Wys Sejmku z powodu klęsk elementarnych zasiłek 1.440 zł. w. a. na pokrycie $\frac{1}{3}$ części datku konkurencyjnego do kosztów uzupełnienia regulacji Łęgu a obecnie uprasza o dalszą subwencję 2.880 zł. w. a. na pokrycie reszty datku konkurencyjnego;

2. L. S. 273. Rady powiatowej w Tarnobrzegu o utworzenie ekspozytury biura melioracyjnego w Tarnobrzegu;

3. L. S. 469. Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego o podwyższenie dotacji rocznej na zdjęcia i projekty prywatnych robót melioracyjnych z 10.000 zł. na 15.000 zł. w. a.

4. L. S. 647. gminy Myczkowce powiatu Liskiego o uregulowanie miejscowych wód i osuszenie nie przepuszczalnych gruntów;

5. L. S. 774. gminy Krawce powiatu Tarnobrzeskiego o oddanie gminie zakłonych odsypisk rzeki Łęgu;

6. L. S. 775. gmin Sielec, Nadbrzezie, Trzesú i innych pow. Tarnobrzeskiego o znizenie grzywien za przekroczenia wodne i oddanie gminom do u¿ytkowania wałów nad Wisłą, Sanem, Łęgiem i Trześniówką;

7. L. S. 776. gmin Sielec i innych powiatu Tarnobrzeskiego o zmianę ustawy o rybołówstwie;

8. L. S. 665. gminy Mikłuszowice o obwałowaniu rzeki Raby;

9. L. S. 1.242. gminy Małnów o zapomogę na osuszenie gruntów i regulację rzeki Wiszni;

10. L. S. 1.248. gminy Radłów o uwolnienie od datku konkurencyjnego do regulacji kanału Radłowskiego.

Komisya nie mając bli¿szych danych do ocenienia petycji, ad 1, ad 4 i ad 9—10 przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosek na odstąpienie ich Wydziałowi krajowemu do zbadania i właœciwego załatwienia, ewentualnie przedłożenia Sejmowi wniosków na najbli¿szej sesyi

Co do kilku innych petycji zaś nadmienia komisya, co następuje:

ad 2.) że wobec nieznacznej ilości zgłoszeń z powiatu Tarnobrzeskiego, gdzie rocznie drenuje się około 40 morgów w dobrach Dzikowskich, otwarcie ekspozytury w Tarnobrzegu na teraz nie byłoby usprawiedliwione tem więcej, że brak odpowiedniego in¿yniera nie dozwala obsadzić postanowionej już przez Wys. Sejm ekspozytury w Jarosławiu. Natomiast po ukończeniu publicznych robót melioracyjnych na Powiślu prawdopodobnie eksponowany będzie w Tarnobrzegu in¿ynier do konserwacji tych robót, który zarazem zajmie się projektowaniem i wykonaniem melioracji prywatnych;

ad 3.) że podwyższenie dotacyi na zdjęcia i projekty dla melioracji prywatnych z 10.000 na 15.000 zł. w. a. w myśl petycji Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego na razie okazuje się zbyt wysokie, gdyż dotacya ta podwyższona w r. 1898 z 6.000 na 10.000 zł. w. a. wystarczyła w tym roku na pokrycie kosztów wszystkich zdjęć i wytyczeń, rzeczą zaś Wydziału krajowego będzie w miarę zwiększonych czynności, które zresztą są zależne od liczby personelu technicznego, podwyższyć tę kwotę w preliminarzach lat następných;

ad 5.) na żądanie gminy Krawce o odstąpienie zawikłonych kosztem funduszu regulacyjnego odsypisk na Łęgu jest nieuzasadnione, gdyż kosztem tego funduszu na podstawie orzeczenia władzy politycznej zawikłono tylko uzyskane przez regulację grunta, które się znajdowały pod średnią wodą normalną trwającą najdłużej w roku, podczas gdy odsypiska wszystkie pozostały własnością adiacentów, w razie zaś oddania gminie wiklin, które dopiero przez namulenie mają utworzyć brzegi, cała regulacya byłaby narażoną na zniszczenie;

ad 6.) że wały nad Wisłą, Sanem, Trześniówką i Łęgiem nie mogą być oddane do u¿ytku sąsiadującym gminom, gdyż grunta pod wały wykupione zostały kosztem funduszu budowy, a dochód z wałów służyć ma w myśl obowiązujących specjalnych ustaw na konserwację;

ad 7.) że zmiana ustawy o rybołówstwie zamierzoną jest przez Wydział krajowy, który weźmie pod rozwagę także życzenia gmin powiatu Tarnobrzeskiego;

ad 8.) wreszcie, że obwałowanie rzeki Raby w gminie Mikłuszowice objęte jest projektem obwałowania Wisły od Niepołomic do Raby i lewego brzegu Raby, który to projekt opracowuje obecnie biuro melioracyjne.

W myśl powy¿szego sprawozdania komisya gospodarstwa krajowego wniosci:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 6. grudnia 1898 l. 72.115 o popieraniu kultury krajowej na polu budowli wodnych, Sejm przyjmuje do wiadomości.

II. Sejm przyznaje na regulację rzek niespławnych w myśl uchwały swej z dnia 6. października 1882 w rub. XIII. poz. 203 wydatków na rok 1899 następujące zasiłki:

a) na regulację Skawy:			
między Wadowicami a Witanowicami, III. rata			2.758 zł.
b) na regulację Raby:			
pod Winiarami i Niezdowem, II. rata			3.788 „
c) na regulacją Dunajca:			
1. pod Maszkowicami i Jazowskiem		6.719 zł.	
2. od Gołkowic do ujścia Popradu, II. rata		9.047 „	
3. pod Strugami ad Chełmiec		1.186 „	
4. pod Drużkowem i Filipowicami, II. rata		7.045 „	
5. między Zawodziem a Żgłobicami, II. rata		7.047 „	31.034 „
d) na regulację Wisłoki:			
1. pod Dęborzynem, III. rata (ostatnia)		750 zł.	
2. „ Brzyskami		1.308 „	
3. „ Skurową		1.827 „	
4. „ Brzeźnicą, Bobrową i Wolą bobrowską, IV. rata (ostatnia)		3.720 „	
5. od Dąbia do Tuszymy i od Rzemienia do Rżysk, I. rata		13.546 „	21.151 „
e) na regulację Sanu:			
1. pod Nozdrzem i Dąbrówką starzeńską, III. rata (ostatnia)		4.012 zł.	
2. „ Korytnikami i Krasiczynem, III. rata (ostatnia)		5.395 „	9.407 „
f) na regulację Wisłoka:			
1. od Babie do Żarzcza, IV. rata		4.793 zł.	
2. pod Trzebownikiem i Łukawcem, III. rata		2.500 „	7.293 „
g) na regulację Wiszni:			
pod Nienowicami i Michałówką, III. rata			3.267 „
h) na regulację Świcy:			
1. pod Sokołowem i Łanami sokołowskimi, V. rata		2.500 zł.	
2. „ Hozzowem		1.564 „	4.064 „
i) na regulacją Stryja:			
pod Kawczym kątem			1.763 „
k) na premiowania zawikłania odsypisk			500 „
Ogółem			85.035 zł.

III. Sejm przyznaje na rok 1899. dotację na subwencyonowanie fabryk drenarskich w kwocie 5.000 zł. w. a.

IV. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby na urządzenie fabryk drenarskich przyznał w r. 1899. zasiłek 5.000 zł. w. a. z państwowej dotacyi dyspozycyjnej na drobne melioracje

V. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby z początkiem roku 1.900 utworzył ekspozyturę krajowego biura melioracyjnego w Jarosławiu.

VI. Sejm zmienia §. 2. uchwalonej dnia 30. stycznia 1894 instrukcyi służbowej dla krajowych dozorców melioracyjnych, który zostaje uchylony w dotychczasowem brzmieniu i opiewać ma, jak następuje:

„Do wykonania i bezpośredniego dozoru robót w §. 1. wyszczególnionych ustanawia się następujące kategorie dozorców:

1. konduktorów melioracyjnych do konserwacyi robót publicznych;

2. starszych dozorców — i

3. dozorców melioracyjnych do wykonania i dozoru tak melioracyj publicznych jak i prywatnych.

O przyjęciu dozorców, które jest zależnem od ukończenia kursu praktycznego przy biurze melioracyjnem i złożenia z dobrym skutkiem egzaminu głównego, tudzież o liczbie dozorców stanowi Wydział krajowy. Rangę starszego dozorca otrzymać może dozorca odznaczający się znajomością rzeczy i gorliwością w służbie po kilkuletniej praktyce, miejsce zaś konduktora starszy dozorca, który nadto obeznanym jest z manipulacją kancelaryjną i prowadzeniem rachunków.

Pobory dozorców melioracyjnych wynosić mają:

1. konduktora melioracyjnego:

a) płaca roczna	600 zł.
b) dodatek roczny na mieszkanie	100 „
c) ryczałt roczny na objazdy	100 „
d) trzy pięciolecia po 50 zł.	

2. starszego dozorcę melioracyjnego:

płaca roczna	540 zł.
------------------------	---------

3. dozorcę melioracyjnego:

płaca roczna	360 zł.
------------------------	---------

W czasie zajęcia w polu otrzymują dozorcę i starsi dozorcę, którzy ukończyli trzyletni kurs praktyczny, oprócz zwrotu kosztów podróży, mianowicie należności trzeciej klasy za podróż koleją à 10 centów w a. od jednego kilometra za podróż końmi wynagrodzenie dzienne (dyety) w kwocie 75 centów w. a., lub w miejsce tego wynagrodzenia mieszkanie i utrzymanie.

Uczniowie krajowego kursu praktycznego dozorców melioracyjnych, otrzymują za czas zajęcia przy robotach w polu oprócz dyet w wysokości 50 centów w. a. i zwrotu kosztów podróży płacę miesięczną w kwocie 15 zł. w. a. (50 centów w. a. dziennie).

Dyety konduktorów melioracyjnych za czas ich zajęcia poza przydzielonym perymetrem melioracyjnym ustanawia się na 1 zł. 50 ct. w. a. dziennie.

Pobory konduktorów melioracyjnych (płacę, dodatek na mieszkanie i ryczałt na objazdy) pokrywają fundusze konserwacyjne publicznych przedsiębiorstw melioracyjnych, płacę zaś wynagrodzenia dzienne (dyety) i kosztą podróży dozorców i starszych dozorców, zarówno jak i uczniów, odnośne fundusze budowy, względnie właściciele gruntu podejmujący roboty melioracyjne.

Dozorcę przydzieleni ekspozytorom do wykonywania melioracji prywatnych otrzymują płacę za czas, w którym nie są zajęci w polu, z funduszu krajowego (dotacyi ekspozytur na utrzymanie dozorców drenarskich).

W razie powołania do służby wojskowej nie otrzymują dozorcę żadnego wynagrodzenia z funduszu krajowego.

Wyplata poborów dozorców za czas ćwiczeń wojskowych i wojny zależną będzie od każdorazowej decyzji Wydziału krajowego“.

VII. Sejm uchwała załączone % projekty ustaw:

1. o obwałowaniu lewego brzegu Dunajca od ujścia potoku Więckówki do mostu w Bogumiłowicach;

2. o uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami;

3. o konserwacji robót regulacyjnych na rzece Łęgu.

VIII. Sejm przyznaje na rok 1899 dotację na konserwację robót regulacyjnych na rzece Łęgu w kwocie 750 zł. w. a. (uchwała z 30. grudnia 1898).

IX. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wydatkowania kwot, preliminowanych w rubr. XIII, dziale B, na rok 1899 do końca lutego 1901, a to według zasad przyjętych przy podobnych rubrykach budżetu państwowego.

X. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby:

1. przedłożył jak najrychlej do Najwyższej sankcyi uchwalone przez Sejm d. 12. i 18. lutego 1898 projekty 3 ustaw agrarnych o dzieleniu gruntów wspólnych i regulacji wspólnych praw użytkowania i zarządu, o komasacji gruntów rolnych, tudzież o składzie komisji krajowej dla wyłączania obcych gruntów z lasów;

2. zarządził rewizję projektów generalnych systematycznej regulacji rzek Raby i Świcy i jak najrychlej przedłożył Sejmowi odnośne projekty ustaw w myśl programowej uchwały sejmowej z d. 13. lutego 1894;

3. polecił władzom administracyjnym pierwszej instancji bezzwłoczne zawiązywanie przymusowych spółek wodnych dla ustawowych przedsiębiorstw melioracyjnych, oraz spieszne przeprowadzenie badań technicznych projektów melioracyjnych;

4. przestrzegał przy udzielaniu koncesyi na budowę kolei, oraz przy budowie dróg państwowych, aby fundamenty mostów i przepustów komunikacyjnych tak głęboko były zakładane, iżby umożliwiały swobodny odpływ wody z wylotów

drenowych, gdzie zaś istniejące przepusty i mosty przeszkadzają odwodnieniu, na żądanie właścicieli gruntów w zastosowaniu postanowienia §. 42. kraj. ustawy wodnej zarządził odpowiednią rekonstrukcyę tych obiektów;

5. przedłożył Wysokiej Radzie państwa projekt noweli do ustawy z dnia 28. grudnia 1887 Dz. u. p. Nr. 1. z r. 1888, zwalniającej od obowiązku ubezpieczenia robotników od wypadków roboty melioracyjne, które nie są połączone z niebezpieczeństwem dla robotników, a w szczególności drenowanie.

XI. Sejm ponawiając uchwały swe z dnia 3. lutego 1896 i z dnia 10. lutego 1898, wzywa c. k. Rząd, ażeby przyspieszył utworzenie rewirów rybackich na rzekach krajowych w myśl ustawy z dnia 31. października 1887 Dz. u. kraj. Nr. 37 z r. 1890.

XII. Wzywa się Wydział krajowy, ażeby wykonał uchwałę Sejmową z dnia 10. lutego 1898, w sprawie zakładania fundamentów mostów i przepustów na drogach krajowych, powiatowych i subwencyonowanych gminnych z uwzględnieniem potrzeb odwodnienia gruntów, z wykonania zaś tej uchwały zdał sprawę Sejmowi na najbliższej sesyi.

XIII. Petycyę L. s. 121. gminy Żęgiestów o regulacyę i zabudowanie miejscowego potoku, L. s. 948, gminy Trzebieńczyce o naprawę uszkodzonych budowli wodnych na Skawie, L. s. 865 gminy Strutyn niżny o regulacyę Cieczwy, L. s. 1.308 gminy Łukawiec o regulacyę Wisłoka i L. s. 1.312 gminy Balice podgórne o regulacyę Świcy, odstępuje Sejm c. k. Rządowi do zbadania i możliwego uwzględnienia.

XIV. Petycyę L. s. 119 gminy Wrzawy o zapomogę na pokrycie datku konkurencyjnego do kosztów uzupełnienia regulacyi Łęgu. — L. s. 273. Rady powiatowej w Tarnobrzegu o utworzenie ekspozytury biura melioracyjnego w Tarnobrzegu, — L. s. 469 komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego o podwyższenie dotacyi krajowej na zdjęcia i projekty dla melioracyj prywatnych, L. s. 647. gminy Myczkowce o uregulowanie miejscowych wód i osuszenie nieprzepuszczalnych gruntów, — L. s. 665. gminy Mikluszowice o obwałowanie rzeki Raby, — L. s. 774. gminy Krawce o oddanie gminie zawiklonych odsypisk rzeki Łęgu, — L. s. 775 kilku gmin powiatu Tarnobrzieskiego o zniżenie wymiaru grzywien za przekroczenia wodne i oddanie gminom do użytku wałów nad Wisłą, Sanem, Łęgiem i Trześniówką, — L. s. 776. kilku gmin powiatu Tarnobrzieskiego o zmianę ustawy o rybołówstwie, — L. s. 1.242. gminy Małnów o zapomogę na osuszenie gruntów i regulacyę Wiszni i L. s. 1.248. gminy Radłów o uwolnienie od datku konkurencyjnego do regulacyi kanału Radłowskiego, przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i stosownego załatwienia, ewentualnie przedłożenia Sejmowi wniosków na najbliższej sesyi.

We Lwowie, dnia 15. Marca 1899.

Przewodniczący:

Sanuszko.

Sprawozdawca:

Gorayski.

U s t a w a

z dnia . . . . . o obwałowaniu lewego brzegu Dunajca od ujścia
potoku Więckówki do mostu kolejowego w Bogumiłowicach.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1.

Obwałowanie lewego brzegu Dunajca od ujścia potoku Więckówki do mostu kolejowego w Bogumiłowicach wraz z regulacją potoków Więckówki i Milówki ma być wykonane jako przedsiębiorstwo krajowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną tej melioracyi służyć ma projekt Wydziału krajowego z roku 1898 preliminarzujący koszta robót na 130.000 zł. w. a.

Wydział krajowy zostaje jednak upoważniony do poczynienia zmian w tym projekcie w porozumieniu z Administracyą państwa w granicach powyższej sumy kosztorysowej.

§. 3.

Koszta budowy włącznie z wydatkami na utrzymanie w czasie budowy i kosztami zarządu pokryte będą z mającego się w tym celu utworzyć funduszu budowy.

Do pokrycia tych kosztów mają się przyczynić:

- a) fundusz krajowy bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości czterdziestu procent preliminarzowanych kosztów;
- b) państwowy fundusz melioracyjny w myśl §. 6. ust. 1. i §. 4. ust. 1. ustawy z dnia 30. czerwca 1884. Dz. u. p. Nr. 116. bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości czterdziestu procent kosztów z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwolenia.
- c) wreszcie właściciele gruntów i zakładów, które położone są w okręgu konkurencyjnym przez władze administracyjne oznaczyć się mającym, resztę preliminarzowanych kosztów budowy, a to w myśl §. 66. kraj. ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875. Dz. u. kraj. Nr. 38. według stosunku korzyści, których oczekiwać należy, lub w miarę wielkości niebezpieczeństwa, które ma być usunięte, albo też o ile rozkład kosztów na tej podstawie nie da się oznaczyć, według wartości tych gruntów i zakładów.

§. 4.

Dla rozłożenia i ściągnięcia datków prywatnych stron interesowanych w §. 3. pod c) wymienionych zawiązaną będzie przez Administrację państwa w porozumieniu z Wydziałem krajowym spółka wodna.

Bliższe szczegóły co do wyboru i liczby członków Wydziału tej spółki określi statut przez władzę polityczną ułożyć się mający.

§. 5.

Datki oznaczone w §. 3. pod a) b) i c) mają być oddane do rozporządzenia w czasie budowy w równych ratach rocznych z góry z tem ograniczeniem, iż rzeczywita wypłata zasiłków kraju i państwowego funduszu melioracyjnego odbywać się ma w granicach pojedynczych rat rocznych w miarę potrzeby dla wykonania robót programem objętych.

§. 6.

Dla utrzymania wybonanych robót ma być utworzony oddzielny fundusz. Fundusz ten składać się będzie:

1. z dochodów uzyskanych z wydzierżawienia wałów ochronnych,
2. z grzywien nakładanych za przekroczenia wodne przy tem przedsiębiorstwie w myśl art. I. ustawy z dnia 10. czerwca 1892. Dz. u. kraj. Nr. 43.
3. z corocznych datków kraju i prestacyi konkurencyjnych.

Dalsze postanowienia co do wysokości datków kraju i prestacyi konkurencyjnych na konserwację, ewentualnie utworzenia w tym celu jednej lub więcej spółek wodnych i innych zarządzeń potrzebnych dla utrzymania wykonanych budowli, wydane zostaną w drodze ustawodawstwa krajowego.

§. 7.

Wykonanie robót, oraz zarząd funduszu budowlanego i konserwacyjnego obejmie Wydział krajowy.

Sposób wykonania przedsiębiorstwa i ostateczny kosztorys oznaczyć ma Wydział krajowy w porozumieniu z Namiestnictwem, któremu podobnie jak i stronom interesowanym przyznany będzie wpływ odpowiedni na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa.

Bliższe szczegóły co do zakresu i sposobu wywierania tego wpływu, co do terminu rozpoczęcia i czasu trwania budowy, terminów płatności i sposobu uiszczania datków, oraz co do ewentualnego współdziałania rządowych organów technicznych przy wykonaniu tego przedsiębiorstwa, określi rozporządzenie wykonawcze ułożone przez Wydział krajowy wspólnie z Namiestnictwem, a zatwierdzone przez Ministerstwo rolnictwa.

§. 8.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa, skarbu i spraw wewnętrznych.

U s t a w a

z dnia . . . . . o uzupełnieniu obwałowania prawego brzegu
Wisły między Podgórzem a Niepołomicami.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1.

Uzupełnienie obwałowania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami wraz regulacją potoków Srawy, Drwiny, Zabawy i Podłężówki ma być wykonane jako przedsięwzięcie krajowe.

§. 2.

Za podstawę techniczną uzupełnienia tej melioracji służyć ma projekt Wydziału krajowego z r. 1898, który preliminuje koszta robót (z potrąceniem pozostałości funduszu budowy, utworzonego ustawą z d. 19. października 1892. Dz. u. kr. Nr. 77) na 248.000 zł. w. a.

Wydział krajowy jest jednak upoważnionym do poczynienia zmian w tym projekcie w porozumieniu z Administracją państwa w granicach powyższej sumy kosztorysowej.

§. 3.

Koszta uzupełnienia tej melioracji włącznie z wydatkami na utrzymanie w czasie budowy i kosztami zarządu pokryte będą z mającego się w tym celu utworzyć funduszu budowy.

Do pokrycia tych kosztów mają się przyczynić:

a) fundusz krajowy bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości czterdziestu procent preliminowanych kosztów;

b) państwowy fundusz melioracyjny w myśl §. 6. ustępu 1. i §. 4. ustępu 1. ustawy z dnia 30. czerwca 1884 r. Dz. u. p. Nr. 116. z zastrzeżeniem konstytucyjnego zezwolenia, bezzwrotnym zasiłkiem w wysokości trzydziestu procent preliminowanych kosztów;

c) zawiązana w myśl §. 4. ustawy z dnia 19. października 1892 Dz. u. kr. Nr. 77. spółka wodna dla uzupełnienia obwało-

wania prawego brzegu Wisły między Podgórzem a Niepołomicami, której okręg konkurencyjny ze względu na objęte projektem przesunięcie trasy wału nadwiślańskiego w Podgórzu, Dąbiu i Płaszowie ma być przez władze administracyjne rozszerzony, resztą preliminowanych kosztów budowy, a to według miary ustanowionej w obowiązującym statucie spółki.

§. 4.

Czas budowy tudzież wysokość i termin płatności corocznych rat datków kraju, państwa i spółki wodnej oznaczy Wydział krajowy wspólnie z Administracją państwa.

§. 5.

Wykonanie robót oraz zarząd budowy funduszu obejmie Wydział krajowy.

Tak Administracyi państwa, jak i spółce wodnej zastrzega się odpowiedni wpływ na tok spraw technicznych i ekonomicznych przedsiębiorstwa.

Bliższe szczegóły co do zakresu i sposobu wywierania tego wpływu oraz co do sposobu wykonania przedsiębiorstwa określa rozporządzenie wykonawcze z dnia 19. października 1893 Dz. u. i rozp. kraj Nr. 70.

§. 6.

Co do konserwacyi wykonywanych robót obowiązywać będzie postanowienie §. 6. ustawy z dnia 19. października 1892. Dz. u. kr. Nr. 77.

§. 7.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa, skarbu i spraw wewnętrznych.

U s t a w a

z dnia . . . . . o konserwacji robót regulacyjnych na rzece Łęgu.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam na podstawie §. 6. ustawy z dnia 1. lipca 1886 Dz. u. kraj. Nr. 65, tudzież §. 6. ustawy z dnia 7. listopada 1895 Dz. u. kraj. Nr. 81, co następuje:

§. 1.

Koszta zwyczajnego utrzymania wykonanych robót regulacyjnych na rzece Łęgu od granicy powiatu Nizańskiego do ujścia do Wisły w powiecie Tarnobrzeskim mają być pokrywane:

1. z dochodów uzyskanych z wydzierżawienia wałów ochronnych;
2. z odszkodowań i grzywien nakładanych za przekroczenia wodne przy tem przedsiębiorstwie w myśl art. I. ustawy z dnia 10. czerwca 1892. Dz. u. kr. Nr. 43;
3. z corocznych datków funduszu krajowego i spółki wodnej związanej w myśl §. 4. ustawy z dnia 1. lipca 1886 Dz. u. kraj. Nr. 65.

Koszta zarządu technicznego pokrywane będą wyłącznie z funduszu krajowego.

§. 2.

Wysokość corocznych datków kraju i spółki wodnej w §. 1. pod 3. wymienionych wynosić ma bez względu na istotną potrzebę w pierwszych trzech latach, t. j. od r. 1899 do r. 1901 włącznie, po 750 zł. w. a. czyli razem 1.500 zł. w. a.

Wysokość corocznych datków w latach następnych wynosić ma sumę, jaka z przecięcia rzeczywistych wydatków w ostatnich trzech latach wypadnie.

§. 3.

Pozostałe z końcem r. 1898 zapasy funduszu konserwacyjnego, które uzyskane zostały z dochodów w myśl §. 6. ustawy z dnia 1. lipca 1886 Dz. u. kr. Nr. 65, niemniej też nieużyte nadwyżki dochodów wymienionych w §§. 1. i 2. mają być odpowiednio fruktyfikowane i służyć będą jako fundusz rezerwowy na pokrycie nadzwyczajnych wydatków na utrzymanie wynikłych z powodu szkód elementarnych lub innych nadzwyczajnych wypadków.

§. 4.

O ileby fundusz rezerwowy okazał się niewystarczającym na pokrycie nadzwyczajnych wydatków na utrzymanie, brakująca

reszta rozłożona zostanie niezależnie od stałych datków rocznych w §. 2. ustanowionych po połowie na fundusz krajowy i na spółkę wodną.

§. 5.

Zarząd funduszu konserwacyjnego sprawuje stosownie do postanowienia §. 7. ustawy z d. 1. lipca 1886. Dz. u. kr. Nr. 65. Wydział krajowy.

Wszelkie też datki na utrzymanie wpływają mają do kasy krajowej w półrocznych ratach z góry, dnia 1. stycznia i 1. lipca każdego roku.

§. 6.

Rozkładem i ściąganiem datków od stron konkurencyjnych według miary ustanowionej w prawie obowiązującym statucie spółki, zając się mają przełożenstwa obszarów dworskich i zwierzchności gminne, którym Wydział spółki winien corocznie dostarczać sumarycznych wykazów datków konkurencyjnych, przypadających na posiadłości większe, jak i mniejsze, w obrębie każdej gminy katastralnej.

Zaległe datki konkurencyjne ściągane będą na żądanie spółki w drodze politycznej egzekucyi (§. 68. kraj. ustawy wodnej).

§. 7.

Wszelkie uszkodzenia wykonanych robót regulacyjnych, jak łożyska, budowli regulacyjnych i ochronnych, skarp brzegów, sadzonek, wałów, szluz, przepustów, rowów i innych urządzeń wodnych jest wzbronione.

W szczególności wzbronione zostają :

- a) przejazd i przepęd zwierząt przez łożysko rzeki, wały i rowy, oraz pojenie zwierząt w innych miejscach, aniżeli do tego przeznaczonych ;
- b) wydobywanie ziemi, mułu, piasku, lodu i t. p. w miejscach niedozwolonych ;
- c) skopywanie brzegów rzeki, skopywanie, przebijanie, zaszadzenie drzewami i wiklinami, i w ogóle jakiegokolwiek rodzaju uszkodzenie wałów, jakoteż ramp i ogrodzeń ku ochronie wałów służących ;
- d) pasienie zwierząt i zbieranie trawy bez zezwolenia Wydziału krajowego na skarpach rzeki, wałów i rowów.

§. 8.

Ze względów bezpieczeństwa publicznego wzbronione zostaje :

- a) wznoszenie budynków, wałów poprzecznych i jakichkolwiek budowli tamujących przepływ wody, tudzież sadzenie drzew z wyjątkiem wikliny (lit. d) w profilu inundaacyjnym rzeki ;
- b) kopanie dołów dla dobywania piasku, gliny i t. p., zbiorników wody i studzien w odległości do dwudziestu metrów włącznie od wałów ;
- c) oranie ziemi bliżej aniżeli dwa metry po obu stronach wałów i brzegów rzeki, a na pół metra od rowów ;
- d) sadzenie wikliny w profilu inundaacyjnym z wyjątkiem miejsc, gdzie sadzenie to jest bezwzględnie koniecznem

dla ubezpieczenia brzegów rzeki i ustalenia odsypisk. Miejsca te wskaże Wydział krajowy i oznaczy je w sposób łatwy do poznania dla ogółu.

§. 9.

W razie zagrożenia wałów ochronnych przez wielką wodę obowiązane są gminy i obszary dworskie położone w okręgu konkurencyjnym na wezwanie inspektorów wałowych, których ustanowi Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym dla poszczególnych sekcji rzeki, dostarczyć bezzwłocznie potrzebnych sił roboczych i pociągowych oraz materiałów i narzędzi do obrony wałów.

Siły robocze i pociągowe mają być dostarczone bezpłatnie, za materiały zaś otrzymają strony interesowane wynagrodzenie z funduszu konserwacyjnego (rezerwowego) według cen, jakie ustanawiać będzie co pięć lat z góry Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym i spółką wodną.

Dalsze postanowienia mające na celu obronę wałów w czasie powodzi, zarówno jak i ochronę wykonanych budowli wodnych, wydane zostaną w osobnem rozporządzeniu wykonawczem przez Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Rozporządzenie to ma być przedłożone Ministerstwu rolnictwa do zatwierdzenia.

§. 10.

Przekroczenia niniejszej ustawy, o ile nie będą podlegać przepisom powszechnej ustawy karnej, karane będą według przepisów krajowej ustawy wodnej z dnia 14. marca 1875. Dz. u. kraj. Nr. 38., oraz ustawy z dnia 10. czerwca 1892. Dz. u. kraj. Nr. 43.

Według tych samych przepisów orzeczonem będzie co do obowiązku wynagrodzenia szkody, usunięcia zmian własnowolnych, zaniechania rozpoczętych robót i w ogóle co do przywrócenia do pierwotnego stanu.

§. 14.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom rolnictwa i spraw wewnętrznych.
